

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРАНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Бурмакіна Н.С., старший викладач
кафедри іноземних мов

Житомирський національний агроекологічний університет

Потреба суспільства у висококваліфікованих працівниках аграрної галузі зумовила новий підхід до підготовки викладачів аграрних ВНЗ. У цьому контексті особливого значення набуває формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрного фаху. На основі теоретичного аналізу педагогічної літератури запропоновано основні блоки моделі формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей. Визначено складники даної моделі, взаємозв'язки між ними.

Ключові слова: *формування, модель, професійно-педагогічна компетентність, магістрант, аграрна спеціальність.*

Потребность общества в высококвалифицированных работниках аграрной отрасли обусловила новый подход к подготовке преподавателей аграрных вузов. В этом контексте особое значение приобретает формирование профессионально-педагогической компетентности магистрантов аграрной специальности. На основании теоретического анализа педагогической литературы предложены основные блоки модели формирования профессионально-педагогической компетентности магистрантов аграрных специальностей. Определены составляющие данной модели, взаимосвязь между ними.

Ключевые слова: *формирование, модель, профессионально-педагогическая компетентность, магистрант, аграрная специальность.*

Burmakina N.S. THE MODEL OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCE FORMATION FOR STUDENTS OF MASTER DEGREE COURSE OF AGRARIAN SPECIALITIES

The need of society in highly skilled workers of agrarian sector determines new requirements for the teacher of higher education of agrarian speciality. In this context the formation of professional and pedagogical competence of students of master degree course has special significance. The paper focuses on the components of the model of professional and pedagogical competence for students of master degree course of agrarian specialities. The model has been determined on the basis of theoretical analysis of pedagogical literature. The author analyses three main components: in particular, action-oriented, content-oriented, diagnostic results components. The characteristics of the given components have been investigated. The action-oriented component is determined by social need; the content-oriented component includes scientific approaches, principles, pedagogical conditions, forms, methods of work, stages of competence formation, subjects and types of students' activity; diagnostic results component contains criteria, indicators and levels for assessment of professional and pedagogical competence for students of master degree course of agrarian specialities. The connection between the components has been considered.

Key words: *formation, model, professional and pedagogical competence, student of master degree course, agrarian speciality.*

Постановка проблеми. Оскільки одним із функціональних напрямків діяльності магістра аграрної спеціальності може бути науково-педагогічний напрямок, а одним із результатів навчання в магістратурі аграрного ВНЗ повинна стати готовність магістра-аграрія до викладацької діяльності,

постає питання ефективного формування професійно-педагогічної компетентності випускників аграрної магістратури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування професійно-педагогічної компетентності займалися: С.С. Вітвицька, Ю.А. Галімов, О.С. Гуман-

кова, Л.О. Демінська, І.І. Драч, В.О. Калінін, В.В. Краевський, А.І. Кузьмінський, З. Н. Курлянд, Л.І. Макоджей, О.В. Ткаченко, М.М. Фіцула.

Постановка завдання. Професійно-педагогічна компетентність магістрантів аграрних спеціальностей є полікомпонентним утворенням, і процес її формування включає роботу над особистісними і професійними якостями магістрантів, які є підґрунтями для засвоєння майбутніми викладачами необхідних для професії знань, навичок, умінь. Відповідно, створення теоретично обґрунтованої моделі формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей є метою даної статті.

Виклад основного матеріалу. Беручи за основу визначення, надане науковцем Л.І. Макоджей [1], ми розглядаємо поняття «формування» професійно-педагогічної компетентності магістрантів як цілеспрямований процес становлення педагогічної компетентності магістрантів в умовах ВНЗ, що включає оволодіння системою педагогічних знань, навичок, умінь, дій та професійно важливих якостей, які забезпечать здатність майбутнього педагога актуалізувати їх у процесі здійснення викладацької діяльності. На думку І.А. Зязюна, «модель – це штучно створений зразок у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм чи формул, який, будучи подібним досліджуваному об'єкту (чи явищу), відображає і відтворює в більш простому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і відношення між елементами цього об'єкта» [2]. Модель є певною структурою, що відображає внутрішні відносини і зв'язки між її компонентами [3].

Проаналізувавши наукову літературу, ми змогли скласти три основні блоки нашої моделі: цільовий блок, що включає соціальне замовлення та мету створення моделі; змістовий блок, що включає підходи, принципи, зміст, організацію процесу формування компетентності, яка містить педагогічні умови, форми, методи, етапи її реалізації; а також діагностично-результативний блок, що включає контроль, самоконтроль, оцінку та самооцінку результатів моделі формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрного фаху. Розглянемо детальніше блоки нашої моделі. Суспільство, що стрімко розвивається, інтегрується в європейський освітній простір, потребує появи висококваліфікованого конкурентоспроможного на ринку праці працівника. Оскільки аграрний вищий навчальний заклад є місцем формування компетентностей, необхідних та-

кому працівникові-аграрію, саме викладач аграрного ВНЗ повинен допомогти студентів отримати високий рівень знань, вмінь, навичок. Відповідно, соціальним замовленням виступає професійна компетентність викладача аграрного ВНЗ. Оскільки саме магістранти аграрних спеціальностей найчастіше в майбутньому стають викладачами аграрних ВНЗ, то метою створення нашої моделі є формування професійно-педагогічної компетентності магістранта аграрної спеціальності. Усе вищезазначене дозволило нам утворити цільовий блок нашої моделі.

Наступним кроком ми створили змістовий блок моделі. Спочатку ми дослідили наукові підходи до формування професійно-педагогічної компетентності магістранта аграрного фаху. Дані підходи є загальними для фахівців будь-якого фаху, адже на них базується освітня система сучасної України. «На початку XXI ст. на передній план у системі освіти вийшло завдання розвитку саме особистісних якостей суб'єктів навчального процесу – студентів і викладачів вищої школи» [4, с. 33]. Відповідно, особистісно орієнтований підхід є важливим під час формування професійно-педагогічної компетентності магістранта. Наступний підхід, що ми зазначаємо, – діяльнісний. Діяльнісний підхід «сприяє засвоєнню способів дій, формуванню вмінь і навичок виконання різних видів діяльності, дозволяє активізувати студентів у навчальному процесі, створити умови до свідомого засвоєння знань» [5, с. 20]. Комплексний підхід до організації навчання орієнтує педагогічний процес на продуктивний розвиток людини, підвищення можливостей формування особистості, її адаптації в сучасному динамічному суспільстві, надає можливість сприймати людину як цілісну й унікальну особистість, закласти початкові основи стратегії досягнення вершин індивідуального розвитку особистості в інтелектуально-пізнавальній, емоційній, мотиваційній сферах. Продуктом такої організації процесу навчання виступає розвиваюча особистість, підготовлена до універсальної фахової діяльності [6]. Для моделі формування професійно-педагогічної компетентності цей підхід є надзвичайно важливим. Синергетичний підхід у процесі формування педагогічної компетентності магістрантів передбачає дослідження процесів «переходу складних систем із невпорядкованого стану в упорядкований і розкриває такі зв'язки між елементами цієї системи, за якими їх сумарна дія в рамках системи перевищує за своїм ефектом просту суму функцій дії елементів, взятих окремо» [7, с.77]. Аксіо-

логічний підхід дозволяє спрямувати підготовку на формування в студентів ціннісного ставлення до професійної діяльності [8].

Принципи педагогічного процесу – це, на думку М.М. Фіцули, певна система вихідних, основних вимог до навчання і виховання, виконання яких забезпечує необхідну ефективність вирішення завдань всебічного розвитку особистості [9, с. 31].

Принципи, необхідні для формування професійно-педагогічної компетентності в магістратурі аграрного ВНЗ, на нашу думку, такі: науковості, систематичності й послідовності, доступності навчання, активності та самостійності навчання, зв'язку навчання з практичною діяльністю, гуманізації, професійно-педагогічної спрямованості.

Зміст навчання, під час якого формується професійно-педагогічна компетентність магістранта аграрних спеціальностей, реалізовується через вивчення студентами цілого комплексу навчальних дисциплін. Зокрема, шляхом вивчення таких дисциплін, як «Психологія і педагогіка», «Вища освіта України та Болонський процес», «Методика викладання у вищій школі» (в разі зазначення в навчальному плані магістратури), а також через дисципліни вузької аграрної спеціалізації, таких як «Методологія і організація наукових досліджень», «Методи і організація досліджень галузі», «Філософія науки», через фахові дисципліни. Адже саме завдяки фаховим дисциплінам студент отримує знання, вміння, навички і досвід, що є взірцем для викладання в майбутній діяльності. На етапі вивчення аграрних дисциплін магістрант може не лише отримувати аграрні знання, але й виявити найоптимальніші шляхи передачі цих знань.

Доречним, на нашу думку, було б надання студентам магістратури, які зацікавлені в педагогічній діяльності, можливості відвідувати факультативні педагогічні заняття, адже вони б посіли провідне місце в моделі формування професійно-педагогічної компетентності магістранта аграрної спеціальності.

Наступну складову частину, що входить до змісту формування професійно-педагогічної компетентності магістранта-аграрія, представлено через навчальну практику студентів магістратури.

Практика надає можливість студенту виконувати обов'язок фахівця на робочому місці, студент виконує весь цикл обов'язків за своєю спеціальністю, усвідомлює механізм дії підрозділу, в якому проводиться виробнича практика, загальну картину всього об'єкта практики [10]. Оскільки зазвичай навчальні плани магістратури аграрних ВНЗ не містять саме педагогічну

практику, вважаємо за потрібне поєднати в таких випадках елементи виробничої практики з педагогічною. Поєднання може відбуватися через постановку педагогічних завдань студентам. Наприклад, спостерігаючи виробничий процес, магістр-аграрій може запропонувати найефективніші шляхи, методи для передачі отриманих знань, вмінь, навичок, досвіду наступним поколінням аграріїв. Він може дослідити способи попередження можливих труднощів своїх майбутніх вихованців. Окрім власне виробничої практики, елементом педагогічної практики студентів аграрної магістратури можуть стати безпосередньо заняття в навчальному закладі, адже будь-яка лекція, практичне, лабораторне, семінарське заняття може стати досвідом роботи з аудиторією слухачів для майбутніх викладачів. Окрім того, цей досвід може вказати студентам можливі педагогічні помилки у викладанні предмету, помилки педагогічної техніки, педагогічного спілкування. Гарним досвідом педагогічної практики може стати для студентів магістратури проведення частини лекції (з дозволу викладача), проведення практичного, лабораторного заняття для студентів молодших курсів (з дозволу та в присутності викладача).

До складової частини змісту формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей відноситься науково-дослідницька робота. Оскільки наше дослідження присвячено формуванню професійно-педагогічної компетентності магістрантів непедагогічного профілю, науково-дослідницька робота студентів може включати запропоновані С.С. Вітвицькою види завдань: складання узагальнюючих таблиць, структурних блоксхем лекції, кросвордів із теми, тестів із теми, анотування статей, написання рефератів, доповідей, різноманітні групові завдання, що передбачають розв'язання проблемних ситуацій [11, с. 198].

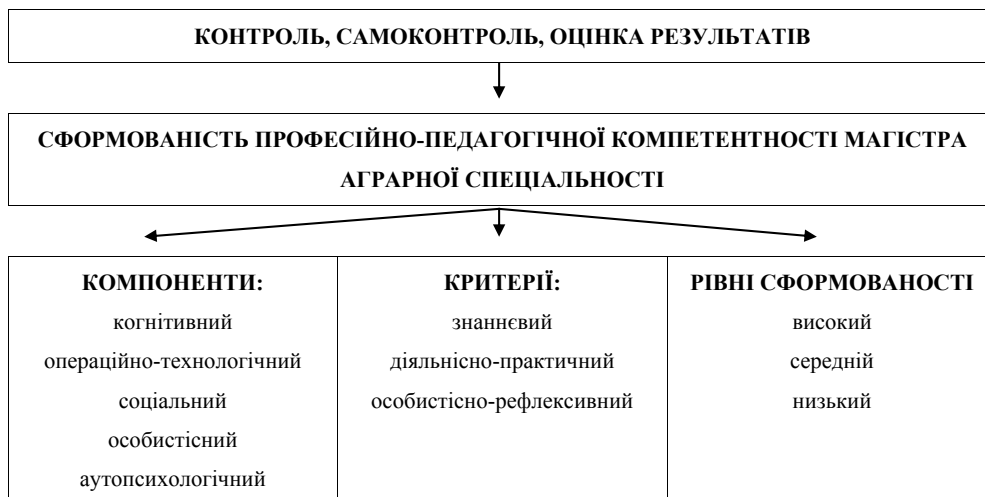
Проведений аналіз змісту моделі формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей дозволяє розглянути організацію процесу формування згаданої компетентності.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури ми можемо виокремити такі педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності студентів магістратури:

- 1) створення позитивної мотивації до педагогічної діяльності;
- 2) забезпечення взаємозв'язку фахових дисциплін із майбутньою педагогічною діяльністю магістранта;

Діагностично-результативний блок

3) використання форм, методів, засобів навчання, що сприяють ефективному формуванню знань, навичок, вмінь студентів;

4) наявність навчально-методичного забезпечення для ефективного формування знань, вмінь, навичок студентів.

Оскільки формування професійно-педагогічної компетентності магістранта аграрної спеціальності може відбуватися під час вивчення студентами різних блоків дисциплін, факультативного спецкурсу, проходження практики, під час науково-дослідницької роботи студентів, то доречними формами формування даної компетентності є аудиторні форми організації навчання, позааудиторні, індивідуальні, групові, колективні форми організації навчання. До аудиторних форм організації навчання ми відносимо лекції, міні-лекції, семінарські, лабораторні, практичні заняття, майстерні, відеолабораторні роботи. Основною метою позааудиторних завдань є формування знань, вмінь, навичок студента через самостійний творчий підхід до розгляду проблеми. Відповідно, формами позааудиторної роботи можуть бути індивідуальні форми (складання схем, таблиць; написання доповідей, рефератів, виконання письмових контрольних робіт, опрацювання додаткової літератури, звіт із практики); групові форми (робота в групах за інтересами); колективні форми (відвідування майстер-класів викладачів аграрних дисциплін).

Вибір методів формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей зумовлюється означеними нами вище підходами та принципами і може включати активні, інтерактивні, пошукові, проблемні методи, рольові ігри, дискусії, диспути, брейнстормінг, case-study.

Науковець О.С. Гуманкова виокремлює три основні етапи підготовки майбутніх педагогів: орієнтувально-інформаційний, навчально-практичний, самостійно-творчий [5, с. 127]. Ми погоджуємося з думкою науковця і вважаємо за потрібне окреслити такі етапи формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних дисциплін.

Діагностично-результативний блок включає контроль, самоконтроль, оцінку та самооцінку результатів моделі формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрного фаху, тобто аналізує стан сформованості професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей.

Здійснення аналізу ефективності формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей може відбуватися за такими критеріями: за знансєвим, діяльнісно-практичним, особистісно-рефлексивним. Оцінювання за критеріями і їхніми показниками є орієнтиром для визначення рівнів сформованості професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей. Нами були визначені високий, середній, низький рівень сформованості професійно-педагогічної компетентності магістрантів.

Модель формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей можна проілюструвати за допомогою схеми 1.

Висновки. Аналіз педагогічної літератури допоміг з'ясувати складові частини моделі формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей.

Перспективою подальших досліджень є розробка технології формування професійно-педагогічної компетентності магістрантів аграрних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Макодзей Л.І. Модель формування управлінської компетентності майбутніх магістрів лісового господарства. / Л.І. Макодзей // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2011. – № 2. – С. 38–47.
2. Зязюн І.А. Світоглядні пріоритети педагогіки / І.А. Зязюн // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. у 2-х част. – Ч-1 / Редкол. : І.А. Зязюн та ін. – Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2002. – С. 75–84.
3. Краевский В.В. Методологическая рефлексия / В.В. Краевский // Советская педагогика. – 1989. – № 2. – С. 69–71.
4. Слепкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З.І. Слепкань – К. : Вища шк., 2005. – 239 с.
5. Гуманкова О.С. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення диференційованого підходу у навчанні учнів загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. / О.С. Гуманкова. – Житомир, 2012. – 254 с.
6. Галімов Ю.А. Комплексний підхід до забезпечення якості підготовки фахівців. / Ю.А. Галімов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2011. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jm/e-journals/Vnads/2011_4/11guaupf.pdf.
7. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи / А.І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
8. Демінська Л.О. Аксіологічний підхід у педагогічному процесі / Л.О. Демінська // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2010. – № 4. – С. 101–104.
9. Фіцула М.М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 192 с.
10. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
11. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи / С.С. Вітвицька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.